

ACADEMIA ROMÂNĂ

Comitetul Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii

– Divizia de Istoria Științei –

STUDII ȘI COMUNICĂRI/DIS

Vol. XV/2022

Editura MEGA

STUDII ȘI COMUNICĂRI / DIS

Vol. XV / 2022

STUDII ȘI COMUNICĂRI/DIS

– publicație fondată de acad. Gleb Drăgan –

REDACȚIA:

Director: dr. Dumitru MURARIU
membru corespondent al Academiei Române

Consilier editorial: dr. Valentin MARIN

Redactor șef: Acad. Mihail-Viorel BĂDESCU

Redactor șef adjunct: dr. Tiberiu TĂNASE

Secretar de redacție: C.Ș. Mirela-Adriana ANGHELACHE

Colegiul de redacție: Viorela-Valentina DIMA, Edith-Mihaela DOBRESCU, Emilian M. DOBRESCU, Dan GÎJU, Emil HEDEȘIU, Marian MOȘNEAGU, Alba-Iulia-Catrinel POPESCU, Nicolae ROTAR, Narcis ZĂRNESCU.

Responsabilitatea asupra conținutului materialelor revine autorilor

Adresa redacției:

Calea Victoriei, nr. 125, camera 31, sectorul 1 București, cod 010071

Adresa web: <http://www.studii.crifst.ro>

Administrator pagină web: Andrei Lămureanu

ACADEMIA ROMÂNĂ
Comitetul Român pentru Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii
– Divizia de Istoria Științei –

STUDII ȘI COMUNICĂRI / DIS

Vol. XV / 2022

EDITURA MEGA
Cluj-Napoca, 2022

Revista este inclusă în baza de date internațională CEEOL

© Autorii, 2022

Responsabilitatea conținutului, interpretărilor și părerilor
exprimate în paginile revistei revine exclusiv autorilor.

ISSN 1844 – 9220
ISSN-L 1844 – 9220

Editura MEGA
Cluj-Napoca
e-mail: mega@edituramega.ro
www.edituramega.ro

*În memoria dlui col (r) dr. ist. Valentin MARIN,
cel care a însuflețit această revistă*

CUPRINS

157 DE LA NAȘTEREA LUI DRAGOMIR HURMUZESCU
100 DE ANI DE LA NAȘTEREA LUI EDMOND NICOLAU
150 DE ANI DE LA MOARTEA LUI ION HELIADE RĂDULESCU

Filofteia REPEZ, Nicolae-Florin PRUNĂU Omagiu savantului român Dragomir Hurmuzescu.....	19
Stan PETRESCU Dragomir Hurmuzescu, remarcabil fizician, inventator, profesor și ctitor al radiofoniei românești.....	35
Eufrosina Otlăcan Edmond Nicolau, 100 de ani de la naștere.....	47
Eufrosina OTLĂCAN Ion Heliade Rădulescu, ctitor al Școlii românești.....	53

EVOCĂRI

Valentin-Stelian BĂDESCU Medici musceleni de altădată – Ovidiu Vlădescu, un medic al unor vremuri demult apuse.....	61
Curcă DUMITRU File din istoria Facultății de medicină veterinară din București. Partea a II-a: 100 de ani de la transformarea Școlii superioare de medicină veterinară în Facultatea de medicină veterinară, arondată între anii 1921 și 1948 Universității din București.....	99
Iorgu PETRESCU, Angela PETRESCU Grigore Antipa – Raportul prezentat în fața Academiei Române despre activitatea sa în timpul ocupației străine a Bucureștilor din Primul Război Mondial	145

Stan PETRESCU Take Ionescu în diplomația și viața politică românească, la cumpăna dintre secolul 19 și începutul secolului 20.....	153
Daniela-Amby OSTAFE, Laura-Alexandra OSTAFE, Laurențiu-Norocel OSTAFE Academician Ana Vasilichia Aslan, inventatoarea produsului Gerovital H3 – Realizare de excepție în știința românească.....	171

STUDII ȘI COMUNICĂRI

Mirela-Adriana ANGHELACHE Scara Richter, celebra scară de măsurare a mărimii cutremurelor. Istoric și descriere.....	193
Emilian M. DOBRESCU, Edith Mihaela DOBRESCU Influența COVID-19 asupra copiilor și tinerilor – Perspective ale organizațiilor internaționale.....	207
Ștefan GHEORGHE Starea de drept și starea de fapt în România anilor 1944–1947. Considerații privind schimbarea formei de guvernământ a României la începutul regimului comunist.....	215
Eugen SITEANU Șapte secole de generare și regenerare a strategiei acțiunilor rapide	227
Tiberiu TĂNASE Puncte de vedere privind asasinarea marelui istoric român Nicolae Iorga, membru al Academiei Române. Implicarea poliției legionare și a Corpului Muncitoresc Legionar (CML) în asasinat.....	237
Narcis ZĂRNESCU Creierul, câteua procente epistemice. O foarte scurtă istorie a neuroștiințelor. Excurs bibliografic.....	249

PERSONALITĂȚI

Gabriela ANDREI, Mircea-Dragomir ANDREI Dr. Carol Paul Karácsonyi la 80 de ani.....	265
--	-----

Ioan Codruț LUCINESCU Mitiță Constantinescu, susținător constant al industrializării României în perioada interbelică.....	283
<u>Marian Traian GOMOIU</u> , Sanda MAICAN, Dumitru MURARIU Două personalități ale biologiei românești – Profesorul Mihai Băcescu și discipolul său, Marian-Traian Gomoiu.....	295
Ioana PETCU, Andreea Florina RADU, Tiberiu TĂNASE Aspecte mai puțin cunoscute din viața și activitatea lui Henri Coandă.....	309
Alin M. OLĂRESCU Nicolae P. Leonăchescu și Julius Natterer, două modele de organizare a memoriei.....	335

VARIA

Ionel Aurelian COTOBAN Durustorum – Constantiniana Daphne, punte peste Dunăre – Cale a sfinților.....	363
--	-----

SEMNAL EDITORIAL, RECENZII

Mirela Adriana ANGHELACHE Maria Boștenaru Dan (ed.): Heritage, Landscape and Restoration of Historical Gardens (Patrimoniul, Peisajul și Restaurarea Grădinilor Istorice).....	373
Mirela-Adriana ANGHELACHE Ioan Munteanu: „Stradele Brăilei”, „Stradele Brăilei II”, „Piața Traian – kilometrul zero. Povestea unei străzi – Regala”	377
Adrian BAVARU Alexandru Ș. Bologa: Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare Marină „Grigore Antipa” Constanța – Repere.....	383
Valentin-Stelian BĂDESCU Mihail-Nicolae Stanca: Mihail Eminescu și adevărul Sfintei Scripturi, Vol. I și II.....	389

Alexandru Ș. BOLOGA

Tiberiu Tănase (coord.): Ovidiu Boureanu, Petru Ștețcu – Democrație vs.

Totalitarism (manual)395

IN MEMORIAM

Viorel BĂDESCU

Dr. Valentin Marin – o viață dedicată profesiei și Comitetului Român de

Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii.....401

Alin M. OLĂRESCU

Valentin Marin – Un militar de carieră și istoric în slujba Comitetului

Român de Istoria și Filosofia Științei și Tehnicii al Academiei Române....417

Eugen SITEANU

Omagiu adus domnului dr. Valentin Marin.....427

Mărturii despre domnul dr. Valentin Marin.....431

STAREA DE DREPT SI STAREA DE FAPT ÎN ROMÂNIA ANILOR 1944–1947. CONSIDERAȚII PRIVIND SCHIMBAREA FORMEI DE GUVERNĂMÂNT A ROMÂNIEI LA ÎNCEPUTUL REGIMULUI COMUNIST

Ștefan GHEORGHE¹

stefangheorghe@univ-danubius.ro

ABSTRACT: The process of establishing Communism in Romania was not a singular phenomenon, on the contrary, it was multiplied on the scale of Central and South-Eastern European integrity, within a vast scenario of “Finlandization” of the area by the Soviets with the tacit consent of its allies. Direct and brutal involvement in domestic politics, the imposition of “friendly governments” is by definition a violation of the constitutional principles of sovereignty, invalidating from the outset the regimes of “popular democracy”. The phenomenon will be presented at that time and later throughout the communist regime, as a natural evolution of society, a struggle between old and new, the truth being mostly warped. The phenomenon will be presented at that time and later throughout the communist regime, as a natural evolution of society, a struggle between the old and the new, the truth being largely distorted. The present paper aims to analyze, from a social point of view, the transition from the monarchical to the republican regime possible on account of the crisis of trust in state institutions, present in the collective mind of the masses and the direct support of the Soviet occupiers.

KEYWORDS: rule of law, abolition of the monarchy, republican form of government, people’s democracies, constitutional political regime.

Funcționarea oricărei societăți democratice a presupus dintotdeauna, ca premisă esențială în realizarea statului de drept, necesitatea creării

¹ Conf. univ. dr. la Universitatea Danubius Galați; membru colaborator al Diviziei de Istoria Științei a CRIFST al Academiei Române.

acelui sistem instituționalizat de control, în măsură să *cenzureze* modul în care autoritățile publice de la orice nivel își îndeplinesc atribuțiunile, fără a-și depăși competențele și a exercita abuzuri².

Problema instituționalizării puterii politice în cadrul societății, a legitimării acesteia, a reprezentat, așadar, o constantă a interesului colectivității, interesată în buna organizare și funcționare a oricăror forme de organizare socială. Abolirea monarhiei și proclamarea Republicii Populare în România la 30 decembrie 1947, reprezintă un fapt indisolubil legat de mutațiile politice interne și internaționale survenite la sfârșitul celui de al Doilea Război Mondial. Drept mulțumire, pentru participarea substanțială la înfrângerea Germaniei, Statele Unite și Marea Britanie, vor acorda Uniunii Sovietice o importantă zonă de securitate, la frontierele sale vestice, mai precis în Europa Centrală și de Sud-Est.³ Acest fapt va conduce la implementarea forțată a ideologiei și regimurilor comuniste de către U.R.S.S. în toate statele din aceasta parte a continentului, înregistrându-se ample transformări sociale și politice, mergându-se de la schimbarea formei de guvernământ (cum a fost cazul României⁴, Iugoslaviei sau Bulgariei) până la epurarea politică a întregului aparat de stat, anihilarea opoziției sau ideologizarea politică și culturală a maselor. Aparenta legalitate a instaurării regimurilor populare din statele în cauză se va justifica, în opinia Moscovei, prin constituirea pe teritoriul Uniunii Sovietice a unor unități de voluntari proveniți din prizonierii de război, precum și a unor comitete de eliberare controlate de comuniști, care puternic sprijiniți de armata roșie, vor ajunge la guvernare în numele poporului însă, de fapt, fără consultarea sau mai grav adeziunea acestuia.

Înainte de anul 1989 s-a căutat asiduu de către guvernanți de a se prezenta momentul instaurării regimului comunist ca fiind izvorât *din voința poporului*, fapt care le-ar conferi legitimitate. În acest scop, comuniștii

² Dana Apostol Tofan, *Puterea discreționară și excesul de putere al autoritatilor publice*, Editura ALL-BECK București, 1999, p. 7.

³ Amănunte și o analiză obiectivă o întâlnim la: Lloyd C Gardner, *Sferele de influență*, Editura Elit, București 1993; Hamilton Fish Pearl Harbour, *Yalta și trădarea Europei*, Editura Venus, București 1993; Henri Michel La Seconde *Guerre Mondiale*, Universitate de France, 1987.

⁴ Pentru detalii vezi Nicolae Baciu, *Yalta și crucificarea României*, Editura Europa Nova București, 1996; I Chiper, *Sovietizarea României*, Editura Iconica, București 1993; Victor Frunza, *Istoria Stalinismului în România*, Editura Humanitas 1990; Reuben H Markham, *România sub jugul sovietic*, Fundația Academia Civică, București, 1996.

și susținători lor nu s-au sfiit să fabrice, pe scara largă, dovezi care să-i autentifice drept exponenți ai maselor populare, ai întregului popor. Cu toate acestea, odată ajunși la putere noii guvernanți vor dezlănțui o aprigă prigoană contra opoziției și nu numai, concomitent avându-se în vedere disoluția instituțiilor și practicilor democratice care nu se mai încadrau în noile tipare importate și copiate fidel din U.R.S.S. Desigur, acum când România a depășit faza *democrației populare* revenindu-se la o formă cu adevărat democratică de guvernare, interesul pentru aflarea adevărului în privința evoluției României în dificila perioadă din timpul și imediat de după cel de al Doilea Război Mondial este pe deplin motivat de dorința societății civile de a preveni eventualele erori, pe care societatea românească le-ar putea face din nou. Acum, când statul de drept, pluripartitismul politic, drepturile omului și cetățeanului sunt printre cele mai mediatizate noțiuni, subiectului supus atenției noastre i se pot releva noi aspecte determinante, pentru o analiza ce se dorește a fi cât mai obiectivă și de ce nu chiar pertinentă în privința legalității modului în care s-a desfășurat la noi abolirea monarhiei și trecerea la noua formă de guvernământ, aceea a republicii populare. Dacă, din punct de vedere istoric, după anul 1990 bibliografia perioadei respective este cât se poate de abundentă, excelând printr-o documentare bogată și judicios aleasă, din punct de vedere juridic, celui interesat de tema adusă în discuție nu i se pot pune la dispoziție un număr comparabil de studii și lucrări de specialitate, astfel încât problema nu este rezolvată decât pe jumătate, întrucât, după cum bine se știe, comuniștii români și susținătorii lor de la Kremlin – prin intermediul armatei roșii staționate în România – au recurs la un adevărat arsenal de mijloace legale, sau mai puțin legale, pentru a accede la guvernare. Legalitatea actelor juridice prin care s-a făcut trecerea de la forma de guvernământ monarhică la cea republicană, este pusă astfel în discuție, însă, de cele mai multe ori acest lucru se face la un mod destul de sărac, enumerativ chiar⁵. Este binecunoscut faptul că orice regim de tip totalitar are drept principal obiectiv preocuparea de conferi legalitate guvernării sale, aparentă în cele mai multe cazuri, iar în subsidiar anihilarea oricăror forme chiar și minore de opoziție, care ar putea pune în discuție legitimitatea și legalitatea puterii. Instaurarea regimului comunist în România a

⁵ Ioan Muraru, *Drept constituțional și Instituțiile Politice*, Editura Actami, București, 1998, p. 255; Florin Bucur Mihaiescu, *Constituționalitate și constituționalism*, Editura Național, București, p. 30.

coincis în fapt și în drept cu instituirea unui regim politic, ce nu va încerca să se dezmință în nici un fel în această privință. Tocmai de aceea este cu atât mai interesant și important de aflat cât de veridică, în sensul reprezentativ și legal al termenului, a fost modalitatea de preluare a puterii de către comuniștii români, cu atât mai mult, cu cât aceasta se prezuma a fi fost făcută în numele unei legitimități populare. Aceasta se dorea a fi văzută și înțeleasă prin prisma doctrinei politice comuniste, discutabilă, de altfel, și sub raportul posibilităților de a transpune cu succes teoria în practică. Procesul instaurării comunismului în România nu a constituit un fenomen singular, dimpotrivă, acesta regăsindu-se multiplicat de altfel la scara întregii Europe Centrale și de Sud-Est, în cadrul unui vast scenariu de *finlandizare* a zonei de către sovietici cu acordul tacit al aliaților săi.⁶

Implicarea directă și brutală în politica internă, impunerea de *guverne prietene*, reprezenta prin definiție o încălcare a principiilor constituționale de suveranitate, invalidând din start regimurile de *democrație populară*. Fenomenul va fi prezentat la vremea respectivă și ulterior, pe toata durata regimului comunist, drept o evoluție firească a societății, o luptă dintre vechi și nou, adevărul fiind denaturat în cea mai mare parte. Progresul istoric presupune însă o abordare realistă și pragmatică asupra evoluției și reconstrucției democrației, mai cu seamă în statele cărora li s-au impus guvernări totalitare, astfel că, în perioada contemporană se resimte nevoia acută de explicare a unor evenimente și fapte interzise a fi luate în discuție până nu de mult. Abdicarea silită a regelui și proclamarea Republicii Populare Române au avut importante implicații politice și sociale antrenând reevaluări conceptuale în planul teoriei politice, mergându-se de la impunerea unor noi structuri de guvernare și a unor principii sau mecanisme inedite de exercitare a puterii, în perioada comunistă, până la situarea cetățeanului în rolul unui spectator politic, fără ca acesta să dețină o modalitate reală de tragere la răspundere a guvernanților. Așadar, se justifică, pe deplin, dorința și interesul ce se manifestă, în mod vădit, față de subiectul în discuție, mai cu seamă pentru istoricii și specialiștii în drept constituțional, motivați nu doar de aflarea modalității reale de petrecere

⁶ Acapararea puterii politice de către comuniști și instaurarea democrațiilor populare în statele ocupate de armata roșie s-a realizat în etape distincte, începând cu realizarea de coaliții autentice, coaliții fictive și terminând cu regimul monolitic. Pentru detalii vezi Florin Sperlea, *Aparatul politic în armatele țărilor Europei Centrale și de Sud Est (1944–1947)*, în *Revista de Istorie Militară* (în continuare RIM), NR 1/41, an 1997, p. 47.

a faptelor, ci mai degrabă de legalitatea transformărilor constituționale survenite. Analiza modului în care s-a făcut trecerea de la sistemul monarhic la cel republican este strâns corelată cu studierea etapelor prin care comuniștii au reușit preluarea puterii politice în dauna *partidelor istorice*, favoritele electoratului și de ce nu, și ale democrațiilor occidentale, cu care au colaborat în timpul războiului.⁷

Încercând o determinare a locului și rolului puterii politice în cadrul statului de drept vom observa, că rațiunea delegării de către popor a unor atribute de putere spre exercitare de către autoritățile publice specializate, pe care le controlează, de altfel, are drept scop garantarea siguranței colective a tuturor cetățenilor. Deși România nu făcea rabat de la principiile democratice ale statului de drept, acest fapt nu a împiedicat ca partidul comunist să-și subordoneze instituțiile puterii politice, în condițiile în care presiunea politică și militară sovietică își făcea imperios simțită prezența. Importanța istorică, socială și politică a acestui fenomen pentru România este dată de implicațiile sale ulterioare, privind evoluția statului român. Originile totalitarismului de tip comunist, cunoscute și apreciate cum se cuvine de noi toți până nu de mult, pot fi cu ușurință regăsite în cadrul convulsiilor politice interne din acea nefericita perioadă, din istoria recentă a României. În condițiile de profundă criză, prin care trecea statul român, în timpul și imediat după cel de al Doilea Război Mondial, propaganda totalitară – a se citi populară prin prisma ideologiei comuniste – va urmări, cu asiduitate, câștigarea maselor populare. Guvernarea legală și constituțională în cadrul statului de drept, corelată cu existența și exercitarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului sau cetățeanului, presupune pentru partidele și grupările totalitare, un spațiu restrâns de manevră, în lupta pentru cucerirea puterii politice. Tocmai de aceea, neputând folosi teroarea decât într-o măsură destul de limitată, aceste centre de putere sunt nevoite să împartă cu celelalte partide politice – care urmăresc respectarea principiilor democratice – necesitatea de a-și câștiga aderenți prin intermediul propagandei, instrument care poate penetra subconștientul maselor dar și al elitelor.⁸ Este binecunoscut faptul

⁷ Vezi Nicolae Ciachir, *Marile Puteri și România 1864–1947*, Editura Albatros, București, 1996; Gheorghe Onișoru, *Alianțe și Confruntări între partidele politice din România (1944–1947)*, Fundația Academia Civică, București, 1996.

⁸ O monografie importantă dedicată însăși totalitarismului găsim în lucrarea lui Hannah Arendt, *Originile Totalitarismului*, Editura Humanitas, București, 1994.

că nazismul german, în frunte cu Adolf Hitler, va ajunge la guvernare în Germania interbelică în urma câștigării unor alegeri democratice și cu respectarea mijloacelor de expresie legale, conferite oricărui partid politic. Comparația cu situația din România, deși suportă deosebiri sub aspect ideologic – nazismul fiind declarat deschis adversarul nu doar al democrației ci și al comunismului – în fapt se aseamănă foarte mult, ambele ideologii și concepții politice fiind totalitare. Deosebirea constă, însă, și în modul de implementare al doctrinelor politice respective, partidul comunist din România având drept suport politic, în țară, importanțele efective militare ale armatei roșii. Faptul de a fi parcurs o astfel de etapă, în evoluția sa istorică, poate fi caracterizat ca fiind un moment de reflux al democrației sau un reviriment al idealismului concepțiilor politice egalitariste. Dobândind puterea politică, comuniștilor români le-a fost foarte ușor să controleze și să-și subordoneze întreaga putere de stat, în folosul propriei ideologii. Existența unor mase, în sensul de care amintește Hannah Arendt, a făcut posibilă implementarea comunismului și aderarea unui anumit segment al populației sărace, dornică de organizare politică conform ideologiei comuniste, iar apariția regimului totalitar a devenit posibilă din cauza existenței unor importante categorii sociale devenite de prisos – voit sau nu – și care, au putut fi utilizate în sensul dorit de guvernanții comuniști⁹.

Nevoia de identitate, este absolut necesară tuturor celor ce-și propun să înlocuiască un sistem politic cu altul, în cazul nostru, fiind vorba de membrii și susținătorii partidului comunist, s-a grefat pe *năruirea sistemului de clase și prăbușirea automată a sistemului de partide mai cu seamă că aceste partide, fiind partide ale interesului nu mai puteau reprezenta interese de clasă*¹⁰. Rezulta, așadar, că raporturile politice dintre titularii puterii politice și cei care sunt temporar, pe durata mandatului subordonați lor, sunt identice cu un transfer de competența și autoritate, în sensul delegării acestora, de către popor, celor ce se află la conducerea statului, în care autoritățile publice cărora li se delegă prerogativele de putere politică, abuzează de ele și guvernează în mod autoritar, specific regimurilor totalitare. Poporul are dreptul să se elibereze de sub aceasta autoritate tiranică recurgând, în această situație, la violența și insurecție, absolut legitimă, în scopul restaurării idealurilor democratice, respectării lor și instituirii unui

⁹ Hannah Arendt, *op cit.* p. 441 și Francois Chatelet, Evelyne Pisier: *Concepțiile politice ale secolului XX*, Editura Humanitas, București 1994, p. 223.

¹⁰ H. Arendt, *op cit.*, p. 414–415.

regim cu adevărat compatibil cu interesele sale. Exercițiul democrației pluripartitiste oferea, în general, posibilitatea electoratului să-i sancționeze imediat pe cei care i-au înșelat speranțele și i-au îngrădit drepturile și libertățile, însă, în cazul de față primatul politicului dobândit de insignifiantul de până atunci partid comunist, va conduce la instaurarea unui regim profund totalitar aflat în serviciul unui număr restrans de indivizi, cu toate că, propaganda oficială a regimului susținea contrariul. Motivarea ideologică folosită, pentru justificarea propiilor acțiuni politice, era justificată prin însăși enunțul doctrinei politice comuniste care urmărea să prezinte transformările constituționale produse în cadrul statului român, ca pe niște evoluții firești ale progresului societății, în general. Dureros de adevărat este faptul că analiza acestei situații de mai târziu, făcută în stil comunist, prezintă o realitate fără dubii în privința excepțiilor și încălcărilor constituționale înlăptuite, iar acestea sunt atribuite voinței legitime a poporului. De altfel, încă de la începutul revoluției bolșevice, Vladimir Ilici Lenin împreună cu ceilalți colaboratori ai săi, bolșevici, enunțau primatul politicului asupra economicului, renunțând la teoriile evoluționiste propuse de economiști și fiind convingși de necesitatea înlăptuirilor revoluționare prin intermediul acțiunilor politice imediate și violente.¹¹

După anul 1990 s-a pus adesea întrebarea cum a fost posibilă apariția întregii puteri politice de către un singur partid politic, în speța cel comunist, precum și transformarea constituțională a statului pe criterii ideologice, de partid, devenind, în cele din urmă, un stat totalitar. Explicațiile istoricilor s-au oprit, în cele mai multe cazuri, la argumentul dat de condițiile geopolitice complexe de la sfârșitul celui de al doilea război mondial și la importanța de necontestat, de altfel, a factorului extern, dat de prezența armatei roșii în țară, ca armată de ocupație. Pentru a ascunde aceasta realitate crudă, consfințită prin Convenția de Armistițiu, încheiată de România cu Națiunile Unite, la Moscova, în data de 12 septembrie 1944, regimul politic instaurat la 6 martie 1945, va prezenta trupele străine ca „eliberatoare“, iar Uniunea Sovietică drept „marele frate de la răsărit“.

Din punct de vedere social trecerea de la regimul monarhic la cel republican a putut fi posibilă grație crizei încrederii în instituțiile statului, prezenta în mentalul colectiv al maselor, dar nu numai. Pe de altă parte, mizeria de după război a resuscitat valențe latente ale unei populații și așa

¹¹ Francois Chatelet, Evelyne Pisier, *op. cit.*, p. 230.

lipsită de multe atribute necesare unei existențe cel puțin decente în cadrul unui stat cu adevărat de drept. Teroarea și intimidarea adversarilor politici, eliminarea fizică a membrilor opoziției va trezi în conștiința unei populații, îndeajuns de speriate, instinctul de conservare relizat în cele mai multe situații printr-o rezistență pasivă. În contrapondere, pentru susținătorii regimului politic comunist, puterea acorda importante avantaje politice și materiale, care pentru o țară cu rezervele materiale și morale secătuite de un război, reprezentau un ideal greu de atins, dar de neconceput în situații normale. Experții în probleme de istorie constituțională au evidențiat faptul că odată dobândită puterea politică, guvernării au la îndemână un întreg aparat instituționalizat de stat, care în lipsa unei conștiințe politice, democratice, poate fi folosit în atingerea propriilor obiective politice, fie că sunt motivate ideologic sau nu. Distincția dintre puterea politică și puterea de stat, ca de la întreg la parte, este analizată de profesorul în drept constituțional Ioan Muraru. Potrivit acestuia trăsăturile puterii politice se regăsesc în puterile statului, dar trăsăturile statului nu se regăsesc în totalitate în ansamblul puterii politice, care este suverană ca autoritate supremă în stat și ca putere derivată și condiționată înseamnă că ea nu poate fi opusă poporului și folosită împotriva și contra intereselor legitime ale acestuia.¹² De asemenea, inadaptarea teoriei separației puterilor în cadrul regimurilor democratice pluripartitiste este evidențiată de concentrarea puterii politice la nivelul tuturor structurilor de putere, la nivelul instituțiilor de stat, de către partidul politic câștigător al alegerilor și aflat la guvernare. Aceasta, a dat posibilitatea instaurării regimului totalitar să se realizeze paradoxal uneori prin respectarea rigorilor impuse de o democrație autentică. Următorul pas va fi reprezentat de înlăturarea controlului și separației puterilor în stat, pe motivul că *puterea este considerată drept un instrument de transformare politică, lipsind astfel motivele de separare și limitare*, în cadrul unor teorii care promovează unicitatea puterii politice¹³.

Ieșirea din tiparele democrației constituționale nu a putut fi posibilă fără a se recurge la distrugerea culturii politice tradiționale, astfel încât se va ajunge în mod absolut intenționat la un model uman a cărui principală calitate va fi constituită de obediență totală față de regim, de lipsa unei minime autonomii individuale precum și într-o egală măsură de o accentuată depersonalizare a individului. Doar în cadrul acestui context politic

¹² Ioan Muraru, *op. cit.*, p. 256–258.

¹³ *Ibidem*, p. 259.

și social complex poate fi înțeles, în ansamblul său, procesul de trecere de la regimul politic monarhic la cel republican, fără respectarea prevederilor constituționale legale. Aceste considerente, ne vor obliga să extindem aria cercetărilor noastre și asupra celorlalte aspecte conexe unei analize pur constituționale a temei supusă atenției noastre, precum doctrinele politice, problemele sociale și politice. După anul 1989, au fost create premisele unei corecte și obiective analize a fenomenului datorită uneia dintre trăsăturile distinctive ale momentului și anume „revirimentul democrației”, înțeles și prin elucidarea tuturor incertitudinilor care încă mai planează asupra momentului abdicării forțate a regelui și a proclamării Republicii Populare Române.¹⁴ Odată cu proclamarea Republicii Populare Române s-a realizat încă o etapă din cadrul procesului de înregimentare politică și militară a României în blocul militar sovietic. Partidul Comunist a preluat în totalitate conducerea statului reușind să reducă țara într-o situație de totală obediență față de Uniunea Sovietică. Ajutorul politic direct și premeditat din partea sovieticilor a contribuit la reușita loviturii de stat din 30 decembrie 1947, dând reprezentanților Partidului Comunist o aparentă stare de legitimitate, izvorâtă dintr-un simulacru de democrație. Pe tot parcursul perioadei cuprinsă între 6 martie 1945 și 30 decembrie 1947 au funcționat discrepanțe mari între funcționarea autentică a unei stări de fapt și legalitatea constituțională a unei stări de drept. Impunerea în mod deliberat de către sovietici la 6 martie 1945 a unui guvern controlat de comuniști, va inaugura o etapă presărată cu numeroase disfuncționalități constituționale, ce include greva regală, falsificarea alegerilor din 19 noiembrie 1946, precum și forțarea abdicării Regelui Mihai și proclamarea Republicii Populare Română. Toate aceste evenimente politice se pot explica nu doar prin oportunitatea de care au dat dovadă diferiți oameni politici sau simpli cetățeni. Ele pot fi corect înțelese doar în măsura în care se ține cont de factorul extern sovietic, care a consiliat în mod permanent reprezentanții

¹⁴ Evenimentele sunt relatate cu lux de amănunte de specialiști în drept precum Nicolae Baci, *Agonia României 1944–1948*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990; Eleodor Focșeneanu, *Două săptămâni dramatice din istoria României*, Editura ALL, 1997.

În privința excesului de putere, a respectării și evoluției constituționale a României evidențiem: Ion Deleanu, *Drept Constituțional și Instituții Politice*, București, 1991; Dana Apostol Tofan, *Puterea discreționară și excesul de putere al autorităților publice*, Editura ALL-BECK, București, 1999; Cristian Ionescu, *Principii fundamentale ale democrației constituționale*, Editura Luminalex, 1997; Mihai T. Oroveanu, *Istoria Dreptului Românesc și Evoluția Instituțiilor Constituționale*, Editura Cerma, 1995.

partidului comunist, încurajându-i în mod direct la încălcarea mecanismelor democrației constituționale prin garantarea puterilor politice. Faptul că întregul eșafodaj politic, menit să justifice legalitatea revoluționară a voinței populare, a fost creat prin fals și cu nerespectarea elementarelor obligații constituționale, conduce cu gândul că forma de guvernământ de tipul republican nu a avut asentimentul poporului, fiind instituită în mod cu totul ilegal, România continuând să fie de drept o monarhie, însă de fapt să funcționeze după principii, norme și într-un cadru de organizare politică de tipul republicii populare. Complexitatea unei astfel de încercări, având drept scop identificarea aspectelor constituționale ale instituirii „regimului de democrație populară”, rămâne totuși riscantă și anevoioasă până la cercetarea amănunțită a tuturor documentelor politice deținute de Arhivele comuniste. Desigur, acest semn de întrebare referitor la legalitatea formei de guvernământ existente astăzi nu poate fi ridicat, pentru că, în decembrie 1991, Constituția a fost adoptată în mod democratic de către electorat. Distincția dintre *starea de drept* și *starea de fapt*, înregistrată de statul român în cursul perioadei de regim comunist, apare cu atât mai evidentă cu cât toate măsurile luate cu ocolirea prevederilor constituționale legale de atunci nu s-au făcut din propria voință a națiunii și, chiar dacă aceasta formal și-a dat acordul, acesta din urmă a fost viciat de influența și teroarea exercită de statul comunist, sau de nerespectarea de drept a etapelor necesare revizuirii Constituției de la 1923.

Bibliografie:

- [1] Hannah Arendt, *Originile Totalitarismului*, Editura Humanitas, București, 1994;
- [2] Baci Nicolae, *Agonia României 1944–1948*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1990;
- [3] Baci Nicolae, *Yalta și crucificarea României*, Editura Europa Nova, București, 1996;
- [4] Chiper Ioan, *Sovietizarea României*, Editura Iconica, București, 1993;
- [5] Ciachir Nicolae, *Marile Puteri și România 1856–1947*, Editura Albatros, București 1996;
- [6] Chatelet Francois, Evelyne Pisier, *Concepțiile politice ale secolului XX*, Editura Humanitas, București, 1994;
- [7] Deleanu Ion, *Drept Constituțional și Instituții Politice*, București 1991;

- [8] Fish Hamilton, *Pearl Harbour, Yalta și trădarea Europei*. Editura Venus, București, 1993;
- [9] Focșeneanu Eleodor, *Două săptămâni dramatice din istoria României*, Editura ALL, 1997;
- [10] Frunza Victor, *Istoria Stalinismului în România*, Editura Humanitas, 1990;
- [11] Lloyd C Gardner, *Sferile de influență*. Editura Elit, București, 1993;
- [12] Ionescu Cristian, *Principii Fundamentale ale Democrației Constituționale*, Editura Luminalex, 1997;
- [13] Michel Henri, *La Seconde Guerre Mondiale*, Universitate de France, 1987;
- [14] Mihaiescu Florin Bucur, *Constituționalitate și constituționalism*, Editura Național, București;
- [15] Markham Reuben H, *România sub jugul sovietic*, Fundația Academia Civică, București, 1996;
- [16] Muraru Ioan, *Drept constituțional și Instituțiile Politice*, Editura Actami, București, 1998;
- [17] Onișoru Gheorghe, *Alianțe și Confruntări între partidele politice din România (1944–1947)*, Fundația Academia Civică, 1996;
- [18] Onișoru Florin Sperlea, *Aparatul politic în armatele țărilor Europei Centrale și de Sud Est (1944–1947)*, în *Revista de Istorie Militară* (în continuare RIM), NR. 1\4, an 1997;
- [19] Oroveanu Mihai T., *Istoria Dreptului Românesc și Evoluția Instituțiilor Constituționale*, Editura Cerma, 1995;
- [20] Tofan Dana Apostol, *Puterea discreționară și excesul de putere al autorităților publice*, Editura ALL-BECK, București, 1999.

